

TALLINNA SAKSA GÜMNAASIUM

KIRSI MERISTE

8. KLASS

TARVASTU KOTTSUKKADE AINELISTE SUKKADE KUDUMINE

JUHENDAJA ÕP VILJA KONOVALOV

SISSEJUHATUS

Minu loovtöö eesmärk oli kududa endale Tarvastu mustriaga sukad. Ma valisin kudumise sellepärast, et kudumine on mulle alati meeldinud. Esimeses käsitöötunnis, kus me üldse kudumist õppisime, sain ma kõigest kohe aru. Ma isegi aitasin teisi. Sellest ajast saadik olen ka vabal ajal kudunud. See on väga rahustav ja teraapiline. Eriti sellepärast, et mulle on kool väga stressirohke ja kudumine on väga hea vaheldus pikast koolipäevast puhkamiseks.

Sukkade kudumise mõte tuli sellest, et eelmisel aastal olime koolis kudunud sokke ja see protsess meeldis mulle väga ning tulemus oli ka ilus. Seekord ma soovisin suuremat väljakutset ja sellest tuligi soov sukad valmistada.

Mulle on mu pere väga tähtis ja me hoiame alati kokku, seepärast olen perega seotud asjadesse väga kiindunud. Lootsin leida loovtöö teema, mis oleks seotud mu perega. Tegelikult tuligi esmane idee mu emal, kes rääkis, et mu õele Marile on tädi pärandina edasi andnud Tarvastu kottisukad (vt joonis 1). Mind hakkas huvitama, kui vanad on tegelikult need meie peres põlvest põlve pärandatud kottisukad.

Ma valisingi kottisukkade mustri järgi sukkade kudumise seetõttu, et ma pole kunagi ühtegi mustrit kudunud ehk kirjanud ja selle võrra oli see suurem väljakutse. Juhendajale meeldis minu pakutud teema ja nii sain tööga edasi minna. Oma töös soovisin õppida ka seda, kuidas võtta olemasolevatelt sukkadelt mustrit ja teha kindlaks kasutatud värve.

Mu töö põhieesmärk oli ikkagi kududa endale Tarvastu kottisukkade ainelised sukad. Ma ei tahtnud teha täpset koopiat, vaid muutsin neid nii, et sukad oleksid mulle meeldivamad ja mugavamad kanda.

Täna oma juhendajat Vilja Konovalovat, Anu Pinki ja oma ema, kes aitasid mind töö

valmimisel ja vastasid kõikidele mu küsimustele.

Joonis 1. Pärandatud Tarvastu kotsukad aastast 1833 (autori foto)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	1
1. KOTTSUKKADEST ÜLDISELT	4
1.1. Kottsuukkade ajaloost	4
1.2. Kottsuukkade mustritest	4
2. TÖÖPROTSESS	6
2.1. Pärandina saadud sukkade uurimine	6
2.2. Lõnga ja varraste valimine	6
2.3. Sukalõike konstrueerimine	9
2.4. Mustri digiteerimine	9
2.5. Mustri kohandamine	10
2.6. Tööproovide kudumine	11
2.7. Sukkade kudumine	12
2.8. Sukkade viimistlemine	14
3. ANALÜÜS	15
KOKKUVÕTE	16
SUMMARY	17
KASUTATUD ALLIKAD	18
LISAD	20
Lisa 1. Kottsuukkadega kaasas olnud kiri	20
Lisa 2. Muster	22
Lisa 3. Valmis kottsuukkade-ainelised sukad	25

1. KOTTSUKKADEST ÜLDISELT

1.1. Kottasukkade ajaloost

Kottasukad olid levinud Mulgimaal (tänapäeva Viljandi maakonna lõunaosa) 19. sajandi paiku ja need olid sukad, millele oli kootud säärele laiem osa, mis hoidis kotjalt. Võiks arvata, et jämedamaks mähitud säärtega sukki kanti ka mujal Eestimaal, kuid nii see ei olnud. Selliste mõõtmetega kootud sukki kanti ainult Mulgimaal. Kuna keegi ei ole originaalsukki algse kandja jalas näinud, on üldiselt arvatud, et sukad on laiad sääremarja kohalt. Siiski olid need laiad hoopis pahkluu juurest. (Pink, 2018, lk 190)

Mulgimaal oli naise ilu tunnuseks jämedad sääred. Sellepärast kooti sukasäärele korrutatud lõngast tihe kiri, et jalg näeks jämedam välja. Lisaks kudumisele tuli jämedust veel kuidagi juurde lisada. Nn sukakotti pandi ülejäänud lõngajuppe, paberit, takku või mähiti jala ümber ribarätt. See komme püsis kõige kauem Ida-Mulgimaal (Jürgen, 2015, lk 531). 19. sajandi II poolel sukakotte enam ei täidetud ja neid kanti tühjana. Nii jäid sukakotid jalas lotendama. (Jürgen, 2015, lk 532) Võib arvata, et kottasukkadeks nimetamine tuleb just sellest, et sukkadesse tekkisid justkui tühjad kotid, kuigi selle nimetuse kohta ma kirjandusest ühtegi otsest selgitust ei leidnud.

Sellised kaunitult kirjatud sukad olid peamiselt pidulikud jalakatted – neid kanti näiteks pühapäeval kirikusse minnes. Igapäevatöid tehes kanti vanemaid ja lihtsamaid sukki. (Manninen, 2017, lk 384)

1.2. Kottasukkade mustritest

Kõikide kottasukkade omapära on geomeetiline muster kirjavöödina. Mustri kõige suurem osa on sukakoti kõige laiemas osas. Suka kõige laiem osa peaks jääma sääremarja alla, aga tegelikult ei saa selgust, kuhu see jala peal jääb. Kui tõmmata sukk üle põlve, siis jääb see sääremarja kohale.

Mustris on ka kitsad mustritriibud. Seal esinevad täpiread, ussijooned, erinevad kolmnurgad jmt (Jürgen, 2015, lk 376). Mustris kasutati rohelist, punast, sinist ja valget värvi. Väga harva kasutati ka kollast. Joonistel 2, 3, 4 ja 5 on näidatud erinevad kottasukad, mida leidub Eesti Rahva Muuseumi (ERM) ja Eesti Ajaloomuuseumi (EA) kogudes.

Joonis 2. Sukk (ERM 740/b)

Joonis 3. Sukk, kirisukk (ERM 3931/a)

Joonis 4. Sukk, naiste (ERM A 509:3277)

Joonis 5. Sukad, naiste (AM_30524:5 E 3519/1-2)

Museumide infosüsteemist MuIS leitud kotsukkade näited pärinevad Viljandimaalt kas Tarvastu (joonised 2, 3, 5) või Paistu (joonis 4) kihelkonnast. Joonisel 5 on 1991. aastal Rahvakunstimeistrite koondises „UKU“ valmistatud koopia varasemast, 19. sajandi 4. veerandist, pärinevast komplektist. Eri kohtades kooti ilmselt veidi erinevaid mustreid.

2. TÖÖPROTSESS

2.1. Pärändina saadud sukkade uurimine

Alustasin olemasolevate sukkade vaatlemisega, et saada aru, mitut eri värvi lõnga on kasutatud ja kuidas need on kootud (vt joonis 1). MuS-i kaudu leidsin ka hiljem algupäraste kottsuukade eeskujul kootud ümber sääre hoidvaid sukki (vt joonist 5). Uurisin ka, milline loodus (silmuste loomine), kand ja otsakahandus on meie pere Tarvastu kottsuukadele tehtud ning kus on toimunud reavahetus.

Kottsuukadega oli kaasas kiri, mille kirjutas 1971. aastal minu vanavanavanaema Anu Kask (vt lisa 1). Seal oli ta öelnud, et sukad oli saadud pulmakingiks ja need on umbes 500 aastat vanad. See tundus nii pikk aeg, et tahtsin ise ka kottsuukade võimaliku vanuse kindlaks teha.

Päritolu kindlakstegemisel kasutasin kottsuukadega kaasa tulnud kirja ja portaali geni.com (Geni, A MyHeritage Company). See oli mulle keerulisem, sest ma pole varem seda võimalust kasutanud. Kaasa antud kirja järgi sain teada, et sukad kuulusid esimesena minu vanavanavanavanaema Epp Tammele, kes sai need endale pulmakingiks. Genist soovisin leida, millal ta täpselt oli abiellunud. Leidsin Epp Tamme (Waigo) kirje alt tema esimese abielu kohta lingi, mis viis Eesti Rahvusarhiivi. Sealt leidsin kirikuraamatu väljavõtte, kus oli kirjas, et ta oli abiellunud 1833. aastal Jaan Tammega (Eesti Rahvusarhiiv, sa). Seega sain teada, et sukad on 191 aastat vanad. Vanus pole kindel seetõttu, et pole teada, millal sukad ise olid kootud. Teada on ainult see, millal need kingiti. Ehk väide, et kottsuukad on 500 aastat vanad, ei ole tõene.

Vanavanavanaema Anu kirjas oli öeldud, et sukad polnud kõige ilusamini kootud: „aga nad olnud väga oskamatult kootud, siis pole neid tema tahtnud jalga panna“. Kuid see-eest on need väga hästi säilinud.

2.2. Lõnga ja varraste valimine

Kõige esimene asi, mida on kudumiseks vaja, on lõngad. Lõngade värve oli kottsuukalt väga raske tuvastada, sest vanasti värviti lõngu alati ise. Minu käes olevatel kottsuukadel oli lõnga värv ühest kohast heledam ja teisest kohast tumedam ehk raske oli aru saada, kas tegu on sama värvi erinevate toonidega või mitte. Lisaks võis olla lõnga toon muutunud hoiustamise käigus.

Internetist ei julgenud ma lõngu tellida, sest värv võib päriselt näha välja teistsugune kui ekraanil. Seetõttu läksin ma 29. septembril 2023 Türile Saara Kirjastusse (Saarakiri OÜ), et

lõngu osta. Suureks üllatuseks oli seal kohal ka mitmete käsitööpikute ja -raamatute autor Anu Pink. Tema õpetas, et selliseid vanu töid tuleb vaadelda hoopis pahemalt poolt ehk sa pead pöörama välja suka pahupoole, kus lõngad ei ole ära pleekinud (joonis 6). Selle meetodi abil tuvastasime koos värvid: potisiinine, potiroheline, madarapunane ja lambavalge.

Joonis 6. Anu Pink õpetamas, kuidas vaadata lõnga värve (foto: Anu Meriste)

Anu Pink rääkis ka sellest, kuidas vanasti erinevaid värve saadi. Näiteks potisiinist ja potirohelist saadi hapnenud uriinile sinekivi lisamisel. Hapnes see uriinipott soojas kohas, näiteks saunas, või kaevati pott tugeva haisu tõttu sõnnikuhunniku sisse. Värviti villa, mitte valmis lõnga, ja sellest tuligi, et mõni koht tuli tumedam ja mõni heledam. Potirohelise saamiseks värviti vill algul kaselehtedega kollaseks. Seejärel pandi see potisiinise potti seisma, aga hoiti vähem aega, et värv jääks roheline. Kui hoiti kauem, tuli lõng juba sinakamat värvi (Anu Pink, suul). Minu käes olevatel kotttsukkadel on ka tagantpoolt näha mõningaid kollaseid kohti ning lisaks on paremalt poolt vaadeldes mõnes kohas roheline väga sarnane sinisega. Madarapunast saadi madara juurest, mis kaevati maast välja ja mida kulus väga palju, et saada nii intensiivset värvi, nagu on minu kotttsukkadel. Lõngade niimoodi värvimisest on kirjutatud ka raamatus „Eesti silmuskudumine 1. Tavad ja tehnikad“ (Pink jt, 2014, lk 103).

Lõnga valimisel tuleb lisaks värvile arvestada ka lõnga jämedust. Anu Pingi raamatus „Kudumine“ on selgitatud lõnga jämeduse tähistamist (Pink, 2022, lk 16) ja seda õpetas ka

mu juhendaja, et lõnga jämedust tähistatakse murdarvuga ja see on kirjas lõngavööli ehk lõnga ümbrisel. Näiteks 8/2 tähendab, et lõng on kahekordne ja ühes grammis on seda lõnga kahekordsena 4 meetrit.

Anu Pink arvas, et parima tulemuse saan, kui koon sukkade sääreosa 7/2-kinda- ja sokilõngaga (Hea kindalõng) aga labaosa lambavalge vanamoelise 6,5/2-lõngaga, sest 7/2-lõng pidi kandmisel (kui see jääb talla alla) kiiresti kuluma, kuna see on lühema kiu ja väiksema keeruga (Anu Pink, suul). Kuigi numbrid olid lõngadel erinevad, on nad üsna sarnased ja sobivad kokku ühte tõesse. Töös kasutatud lõngad ja vardad on näidatud joonisel 7.

Joonis 7. Väljavalitud lõngad ja vardad (autori foto)

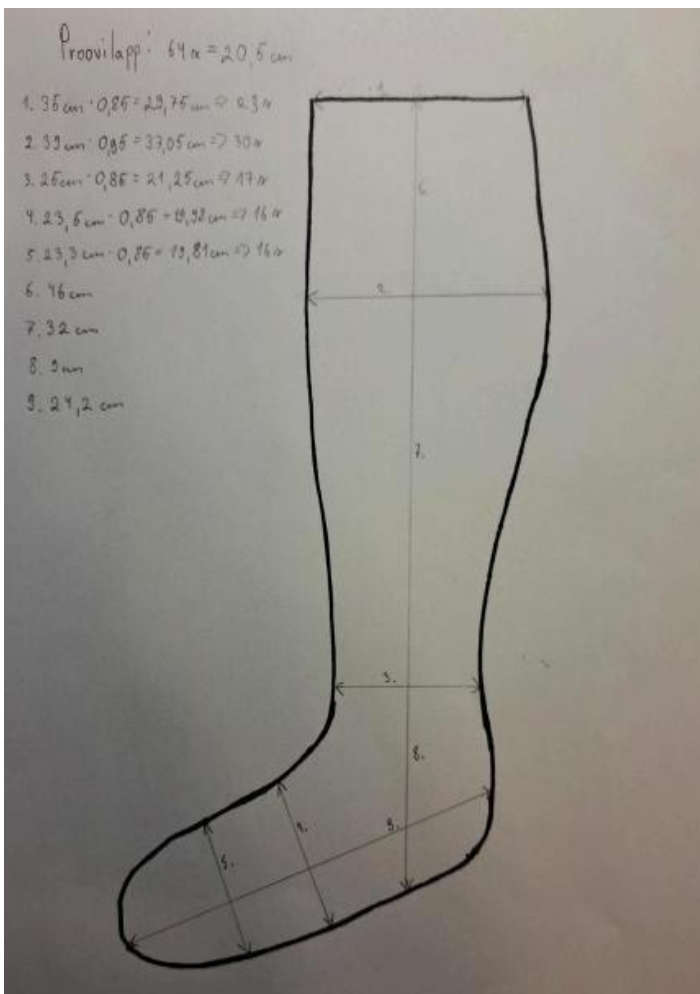
Sobivad vardad sellele lõngale on 1,75 või 2,0, aga tegelikult võib varraste suurus erineda sõltuvalt kuduja käekirjast. See tähendab, et kui kududa tugevamalt, võib olla vaja kasutada jämedamaid vardaid, kui kududa lõdvalt, on vaja kasutada peenemaid vardaid. Mina kudusin Anu Pinki soovitusel oma töö KnitPro (India) toodetud varrastega Zing (suurused 2,0; 2,25; 2,5).

2.3. Sukalõike konstrueerimine

Sukalõike tegin ma õpetuste järgi, mis on toodud Anu Pingi raamatus „Eesti silmuskudumine 2: sukad ja sokid“ (Pink, 2018: 30). Sukalõige on joonis oma jalast, mille järgi saab suka õige suurusega kududa.

Sukalõike konstrueerimiseks (vt joonist 8) pidin ma mõõtma oma jalal ümbermõõdu põlve alt, sääremarja ümbermõõdu kõige laiemast kohast, pahkluu ümbermõõdu, jalalaba ümbermõõdu jalalaba keskelt jne. Siis pidin mõned ümbermõõdud korrutama 0,85-ga või kui muster on paks ja ei veni, siis 0,9-ga. Mõõdetud väärtusi tuleb sellise koefitsiendiga korrutada, sest lõng ise venib ehk sukk peab tegelikult ümbermõõdust väiksem olema.

Joonis 8. Suka lõige (autori foto)

2.4. Mustri digiteerimine

Ma digiteerisin olemasolevate sukkade mustri programmiga Excel, sest üks meie peresõber, kes käib Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis, soovitas seda programmi kasutada. Selles programmis on paberi ja pliitsiga võrreldes kergem mustrit muuta ehk

suurendada või vähendada, kui vajadus tekib. Mustri digiteerimine on väga tähtis, sest nii on mustrit lihtsam kududa ja ka säilitada. Igas kudumise raamatus on muster näidatud ruudustikus.

Mustri digiteerimiseks proovisin kõigepealt, milline rea kõrgus ja veeru laius on sobilik, et tekiks ruut. Valisin rea kõrguseks 14 pikslit ja veeru laiuseks 12 pikslit. Edasi lugesin suka pealt sukavarda abil rea kaupa mustrit ja kandsin ruudustikku, kusjuures iga ruudu värvisin vastavat värvi (vt lisa 2). Korduvaid mustriosi sain kopeerida. See töö võttis siiski palju aega. Kokku kulus selleks 7 tundi.

Siin oli ka esimene üllatus ehk tuli välja, et sukkadel on kummalgi jalal kootud üks lambavalge mustriosa erinevalt: ühel jalal moodustab see nagu siksaki ja teisel nagu pallikesed (lisa 2, joonis L1). Mulle meeldisid siksakid rohkem ja minu sukkadel on siksakid (lisa 2, joonised L2 ja L3).

2.5. Mustri kohandamine

Mustri kohandamiseks pidin kõigepealt tööproovi abil arvutama vajaminevate silmuste arvu. Seda peab tegema nii, et mõõdad välja näiteks 5 × 5 cm ruudu ja siis loed, mitu silmust ja rida on tööproovil. Nüüd peab arvestama oma suka erinevate kohtade übermõõte ja korrutama vajaminevate silmuste arvuga sentimeetril või viiel sentimeetril. Mõnes kohas, näiteks sääremarja übermõõdus, tuli silmuste arvutamisel arvestada, et suure mustri sees pole võimalik silmuseid juurde kasvatada ega kahandada.

Minu digiteeritud originaalmustril (lisa 2, joonis L1) oli kõige suurema mustriosa korduseks 48 silmust. Minu sukalõikelt selgus, et mu sääre kõige laiemas kohas oli vaja silmuseid vardale 30. Nii pidin hakkama veel mustrit kohandama ehk pidin suurt mustrit vähendama. Seda soovitas ka Anu Pink juba esimesel kohtumisel (Saara Kirjastuse külastusel), et mustrit peaks vähendama, et ikka vähemalt 4 suurt rombi ümber sääre kokku tuleks.

Vähendasin algul mustrit suures rombis oleva ühe väikese „kärbsse“ (nii nimetas seda Anu Pink; mustri ristike) võrra, aga nüüd tuli mustriosa korduseks 36 silmust (lisa 2, joonis L2). Seega pidin veel ühe korra mustrit vähendama ja nüüd sain sobiva silmuste arvu 30 (lisa 2, joonis L3). Selle töö juures juhendas mind ema, sest ma polnud enne mustrit vähendanud ja ma algul ei saanud täpselt aru, mida selleks teha tuleb.

Peale tööproovide kudumist märkisin Excelisse ka varrastevahetused, et ma seda ei unustaks (lisa 2, joonis L3). Kasutasin samu värve, millised vardad ise on ehk roosa on 2,0, kollane on 2,25 ja punane on 2,5 (vt joonis 7). Excelis koostatud mustrisse märkisin ka kõik

kasvatused (kollasel; joonis L3), sest neid ei saa igal pool teha. Kahandusi ma Excelisse ei märkinud, sest need jäid töö ühevärvilisse ossa.

2.6. Tööproovide kudumine

Minu juhendaja ütles, et iga kudumistöö peab algama tööproovist. Seda on vaja selleks, et vajadusel saaks enne suure töö tegemist veel varraste suurust ja silmuste arvu kohandada. Tööproovilt saab lugeda, mitu silmust on näiteks 5 cm laiuse tööproovi ühel real. Selle abil saab arvutada, mitu silmust on vaja oma töös kududa.

Ma pidin tegema kaks tööproovi (vt joonis 9). Esimese tööproovi tegin ühe väikese mustrikorra suuruses ehk 8 silmust igal vardal. Ma ei kudunud tööproovil tervet mustrit, sest see oleks muidu liiga kaua aega võtnud. Selle tööproovi ma tegin sukavarrastega, mille suurus oli 2,0.

Joonis 9. Kaks tööproovi: vasakpoolne – 1. tööproov, kootud 8 silmusega; parempoolne – 2. tööproov, kootud 16 silmusega (autori foto)

Esimesel tööproovil märkasid mitut viga. Esiteks oli tööproov liiga väike, sest sellelt oli raske silmuseid arvutada. Teiseks kadusid nagu mõned silmused veidi ära ehk mõned värvid ei paistnud selgelt välja. Kolmandaks polnud tööproov ühtlane ehk mida rohkem lõngu oli mustris kasutusel, seda rohkem tõmbus töö kokku. Sain aru, et peaksin tegema ka teise tööproovi, enne kui hakkan sukka kuduma. Teise tegin kaks korda suurema, et silmuste arvu paremini arvutada. Esimese tööproovi kudumisel selgus, et ma koon pigem tugevalt kui lõdvalt. Seega proovisin teises tööproovis muuta varraste jämedust, kui töösse tuli rohkem lõngu. Kui mustris oli kaks eri värvi lõnga, kasutasin vardaid suurusega 2,25, ja kui oli kolm värvi, siis suurusega 2,5. Tänu sellele tuli teine tööproov palju ühtlasem kui esimene

(joonis 9). Lõpuks pesin tööproovid läbi, et olla kindel, et lõngad värvi ei anna. Sain kinnituse, et käesoojas vees loputades jäid värvid püsima.

2.7. Sukkade kudumine

Suka kudumist alustatakse ülevalt (põlve) poolt, aga mustrit loetakse alt üles ja paremalt vasakule. Minu sukkadel on reavahetus sääre siseküljel, sest nii jääb see kõige vähem näha. Enne kudumise alustamist pidin ka mõtlema, kus teha kasvatused ja kahandused vastavalt oma sukalõikele (joonis 8).

Tegin kindlaks, et pärandatud kottsuukadel on tehtud kahe lõngaga topeltloodus. Kasutasin sama algust ka oma sukkadel. Selline alustamine oli minule uus ja seda vaatasin Saara Kirjastuse kodulehel olevast kudumiskoolist (Kahe lõngaga topeltloodus, sa). Edasi kodusin umbes 2 cm soonikut ja umbes 2 cm lambavalget osa varrastega 2,0.

Mustri kudumisel ja ka kahandamisel tuli mul mitmeid vigu ehk pidin mitu-mitu korda ka tehtu üles harutama. Mitme lõngaga kudumisel soovitas ema mul kasutada dominantse lõngaga kudumist. See tähendab, et lõng, mille värvi tahtsin taustaks jätta, asus mu sõrmel kaugemal ja seda võtsin teise lõnga pealt. Kahe lõngaga kudumisel oli seda kergem jälgida, aga seda oli eriti raske kududa, kui oli kolm lõnga. Seal mul läks see isegi sassi, sest olid pikad lõngajooksud ning seega pidin ka lõnga siduma. Mina kasutasin Saara Kirjastuse kudumiskoolis õpetatud varianti „Kirjamine ja pikkade lõngajooksude sidumine 2“. Kõige rohkem aega võttiski mustriosa kudumine. Kolme lõngaga kudumisel kodusin ühte rida peaaegu tund aega, sest ka mustrit oli raske jälgida, kui see suuremaks ja keerukamaks läks (joonis 10).

Kahandamisel pidin suure osa ühest sukast üles harutama. Kõigepealt kahandasin ümberringi, aga alati samast kohast, ehk sukale jäid neljas kohas triibud sisse. See ei jäänud väga ilus. Kuna kahandamise osa sattus jõulude ajale ja ma ei soovinud oma juhendajat puhkepäeval segada, siis küsisin nõu ühest Facebooki kudumisgrupist nimega „Kudujate koopiaklubi“. Seal soovitati kahandada küll ümberringi, aga iga kord erinevas kohas, et triipe ei tuleks. Seega teist korda kodusin nii, et iga 6. rea tagant kahandasin igal vardal, aga erinevates kohtades ja sukkade kahandused tulid vähem märgatavad.

Joonis 10. Autor koolivaheajal sukka kudumas (foto: Anu Meriste)

Minu Tarvastu kottsukkadel olid kootud pooleteisetahtlise kahandusega kannad. Kuna need kannad on kandmisel ebamugavad, valisin ma lisasilmusega kolmnurkse kanna. Need kannad tegin ma Saara Kirjastuse kodulehel oleva kudumiskooli õpetuste järgi (Kolmnurkne kand. Kannalaka kudumine, sa; Kolmnurkne kand. Kannakiilu kudumine, sa; Kolmnurkne kand. Kannapõhja kudumine, sa). Neid õppematerjale oleme tunnis kasutanud ja minu juhendaja on seda palju soovitanud.

Lõpuks kudusin jalalaba, mis oli lihtsalt sirgelt kudumine ja siis tuli otsakahandus. Kottsukkadel oli kasutatud kahetahulist otsakahandust, aga ma kudusin neljatahtlise kahandusega otsa, sest seda olin enne oma sokkidel teinud ja mulle meeldib, kuidas need välja näevad. Neljatahtlise kahanduse õpetus on ka Anu Pingi raamatus „Eesti silmuskudumine 2. Sukad ja sokid“ (Pink, 2018, lk 47). Kudumise lõpetamise järel tuli veel kõik lõngaotsad töö pahupoolele ära peita.

2.8. Sukkade viimistlemine

Mina viimistlesin oma sukkasid nii, et kõigepealt lahustasin Orto villapesuvahendit käesoojas vees ja panin sukad vette. Vajutades surusin sukki vees ja jätsin need natukeseks ajaks vette. Edasi loputasin sukki käte vahel, vajutades neid kolmes loputusvees. Viimaks surusin sukkadest vee välja, panin sukad kuivade käterätikute vahele ja vajutasin veel vett välja.

Sukkade viimistlemiseks on hea kasutada vormi (vt joonis 11). Minu kodus olid vaid sokkide puust vormid, mida nimetatakse ka nn sokijukudeks. Sukavormid tuli mul ise teha. Selleks soovitas ema osta IKEAst õhukesed pehmet plastist lõikelauad, mida saab kääridega lõigata. Kuna lõikelauad olid väiksemad kui mu sukad, siis tegin sokiosa vormi ja sääreosa vormi eraldi (joonis 11).

Puust „sokijukult“ joonistasin lõikelauale soki osa ja muutsin seda oma jala mõõtude järgi. Sääreosa joonistasin vastavalt oma jalale. Edasi lõikasin lõikelauast välja vormid. Niisked sukad tõmbasin sukavormidele ja lasin neil kuivada restil puhtal paksul rätikul.

Joonis 11. Sukkad ja viimistlusvahendid (autori foto)

3. ANALÜÜS

Selline kudumistöö oli mulle uus ja huvitav. Ma poleks oodanud, et mõned töö osad, näiteks sukalõike konstrueerimine ja mustri kudumine ehk kirjamine, on nii keerulised. Töö võttis kokku palju kauem aega, kui olin ette kujutanud – seda arvatavasti just seetõttu, et peaaegu kõik protsessi osad olid mulle uued ja mul tekkis sisse palju vigu, mille parandamine võttis aega. Sukkade tegemiseks kulus mul umbes 160 tundi.

Selle töö tegemisel kogesin, et osa etappe võivad olla palju mahukamad või võtta rohkem aega kui plaanitud. Uue töö tegemisel peab arvestama ka sellega, et teen asja esimest korda ja seetõttu tuleb ajavaru lisada. Pidin oma sukki kuduma igal vabal hetkel, sest kartsin, et ei jõua muidu valmis.

Paljud raamatud, mida töös kasutasin, olid mul kodus juba olemas. Muud materjalid, näiteks vardad ja lõngad, ostsin ning nendele kulus umbes 80 eurot.

Töö käigus õppisin, kuidas mustrit digiteerida ja kohandada, kuidas teha sukalõiget ja kuidas käib kirjamine ehk kahe või rohkema eri värvi lõngaga kudumine. Õppisin kasutama keskkondi MuS ja Geni.

Töö tulemusel valminud sukad tulid välja ilusad ja ma jäin nendega väga rahule. Kõige raskemaks osutus keeruka mustri kudumine, aga selle üle olen ka kõige uhkem. Plaanin valminud sukki kindlasti kanda.

Tulevikus sooviksin ehk teha Tarvastu sukkadega kokkusobivad Tarvastu rahvariided, kuid praegu on see mulle liiga raske ja ma ei saaks sellega veel hakkama. Aga kududa mulle meeldib, praegu on mul käsil kinnaste kudumine. Soovin kindlasti tulevikus proovida ka Haapsalu salli kududa.

KOKKUVÕTE

Oma loovtöös „Tarvastu kottasukkade ainelistest sukkade kudumine“ tegin ma endale Tarvastu mustri sukad. Sukkade kudumisel võtsin aluseks minu peres edasi pärandatud Tarvastu kottusukad, mis pärinevad teadaolevalt aastast 1833.

Kirjaliku töö esimeses osas andsin lühiülevaate kottusukkadest. Kirjaliku töö teises osas andsin ülevaate sukkade valmistamise protsessist. Tööle on lisatud pilte ja jooniseid erakogust.

Loovtööd alustasin inspiratsiooni andnud pärandatud sukkade uurimise, vajaminevate lõngade, nende värvide ja sukavarraste suuruse kindlaks tegemisega. Edasi digiteerisin kottusukadel oleva mustri, kohandasin seda oma jala järgi ja kudusin kitsad, ümber jala hoidvad sukad.

Töö käigus tutvusin erinevate töötappidega ning nendele kuluva ajaga. Õppisin erinevaid uusi võtteid: kahe lõngaga loomine, kirjamine ja kolmnurkse kannu kudumine.

Tänu tehtud Tarvastu sukkadele tekkis mul mõte tulevikus valmistada nende juurde ka Tarvastu rahvariided, kuid praegu on mul nende valmistamiseks vähe oskusi.

SUMMARY

In my creative project “Knitting Stockings Inspired by Tarvastu Baggy Stockings” I made myself Tarvastu stockings. When creating the stockings, I used the patterns on the Tarvastu stockings passed down in my family, which date back to 1833.

In the first part of the written report, I gave a brief overview of baggy stockings. In the second part of the written report, I gave an overview of the entire process of making the stockings. Pictures and figures from a private collection have been added to the work.

I started my creative project with identifying the yarn colours and knitting needle sizes I needed. Next, I digitized the pattern on the baggy stockings, resized it to fit my foot, and knitted stockings, that fit tightly around the leg.

During the whole process, I learnt about the different work stages involved and the time they take. I learnt various new techniques: creating starting loops with two yarns, knitting a multicoloured pattern and knitting a triangular heel.

Thanks to the Tarvastu stockings that I made, I am now inspired to continue by making Tarvastu folk clothes in the future. As of right now, however, I lack the needed skills for such a big project.

KASUTATUD ALLIKAD

Eesti Ajaloomuuseum SA. Eesti Muuseumide Veebivärv. Sukad. naiste, AM_30524:5 E 3519/1-2, Kättesaadav: <http://www.muis.ee/museaalview/4285972> (19.02.2024).

Eesti Rahva Muuseum. Eesti Muuseumide Veebivärv. Sukk (ERM 740/b). Kättesaadav: <https://www.muis.ee/museaalview/525325> (19.02.2024).

Eesti Rahva Muuseum. Eesti Muuseumide Veebivärv. Sukk, kirisukk (ERM 3931/a). Kättesaadav: <https://www.muis.ee/museaalview/565461> (19.02.2024).

Eesti Rahva Muuseum. Eesti Muuseumide Veebivärv. Sukk, naiste (ERM A 509:3277). Kättesaadav: <https://www.muis.ee/museaalview/506531> (19.02.2024).

Eesti Rahvusarhiiv. Sünni-, abielu-, surmameetrika ja andmed. Kättesaadav: http://www.ra.ee/dgs/_purl.php?shc=EAA.1288.2.5:202?627,1136,525,131,0 (21.01.2024).

Geni, A MyHeritage Company. Epp Tamm (Waigo). Kättesaadav: <https://www.geni.com/people/Epp-Tamm-Waigo/600000009616725294> (21.01.2024).

Jürgen, T. 2015. *Mulgi rahvarõivad*. Viljandi: TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia.

Kahe lõngaga topeltloodus. Saara kudumiskool, Saara Kirjastus. Kättesaadav: <https://saara.ee/kudumiskool#toggle-id-3> (03.01.2024).

Kirjamine ja pikkade lõngajooksude sidumine 2. Saara kudumiskool, Saara Kirjastus. Kättesaadav: <https://saara.ee/kudumiskool#toggle-id-15> (03.01.2024).

Kolmnurkne kand. Kannalaka kudumine. Saara kudumiskool, Saara Kirjastus. Kättesaadav: <https://kudumine.ee/sokkide-kudumine/#toggle-id-2> (03.01.2024).

Kolmnurkne kand. Kannapõhja kudumine. Saara kudumiskool, Saara Kirjastus. Kättesaadav: <https://kudumine.ee/sokkide-kudumine/#toggle-id-3> (03.01.2024).

Kolmnurkne kand. Kannakiilu kudumine. Saara kudumiskool, Saara Kirjastus. Kättesaadav: <https://kudumine.ee/sokkide-kudumine/#toggle-id-4> (03.01.2024).

Kudujate koopiaklubi (privaatne grupp). Facebook. Kättesaadav: <https://www.facebook.com/groups/378371872291111>

Manninen, I. 2017. Eesti rahvariiete ajalugu. Tartu: Eesti Rahva Muuseum.

Pink, A. 2014. Eesti silmuskudumine 1: tavad ja tehnikad. Türi: Saara Kirjastus.

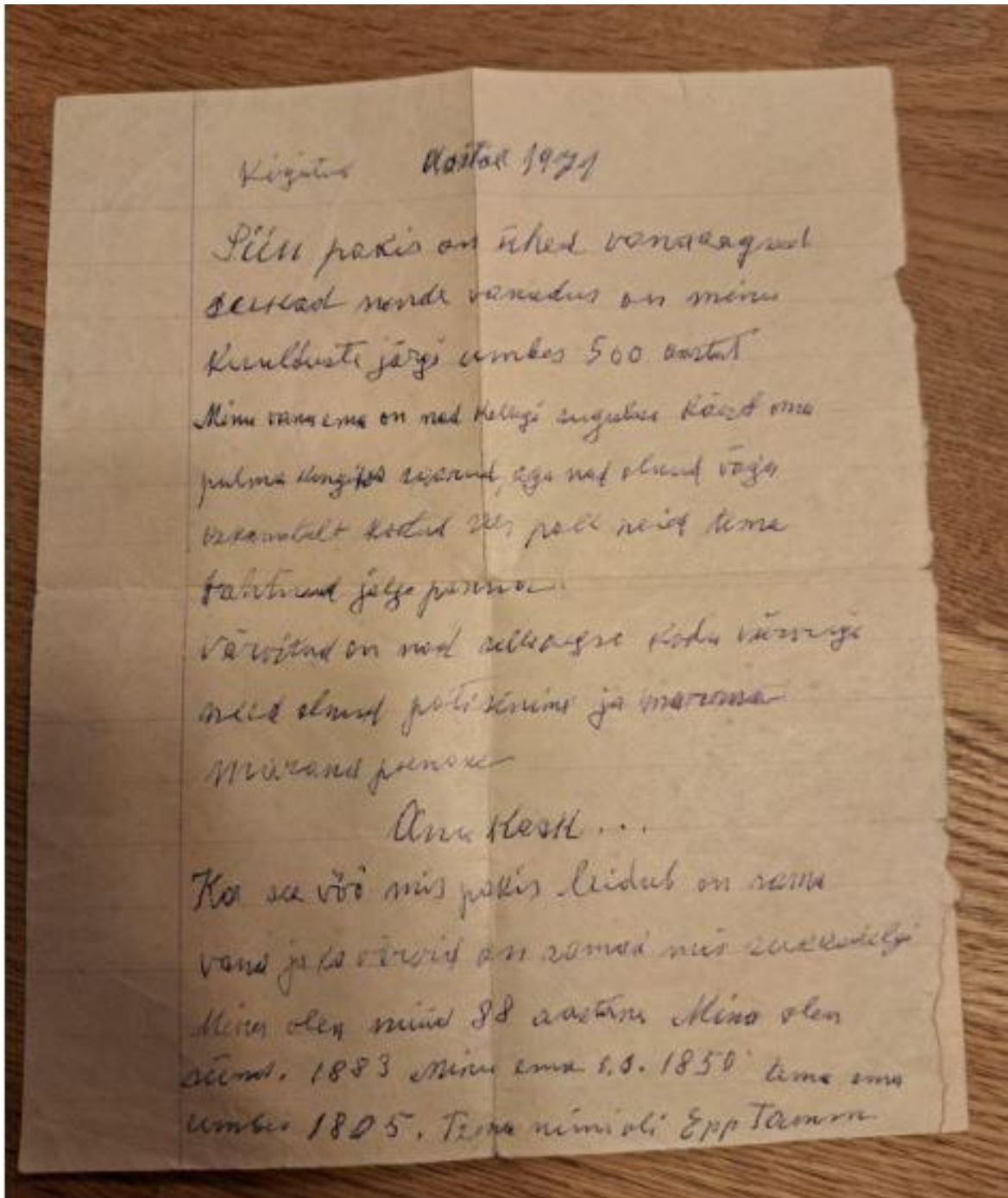
Pink, A. 2018. Eesti silmuskudumine 2: sukad ja sokid. Türi: Saara Kirjastus.

Pink, A. 2022. Kudumine: 4.–9. klass. Türi: Saara Kirjastus.

Pink, A., Reimann S., Jõeste K. 2014. Eesti silmuskudumine 1: tavad ja tehnikad. Türi: Saara Kirjastus.

LISAD

Lisa 1. Kottuskadega kaasas olnud kiri

Minu vanavanavanaema Anu kiri aastast 1971 (autori foto)

Tekst muutmata kujul:

Kirjutud aastal 1971

Siin pakis on ühed vanaaegsed sukad nende vanadus on minu kuulduste järgi umbes 500 aastat.

Minu vanaema on nad kellegi sugulase käest oma pulma kingiks saanud, aga nad olnud väga oskamatult kootud siis pole neid tema tahtnud jalga panna.

Värvitud on nad selleaegse kodu värviga need olnud potisinine ja marana punane.

Aino Kask

Ka see vöö mis pakis leidub on sama vana ja ka värvid on samad mis sukkadelgi.

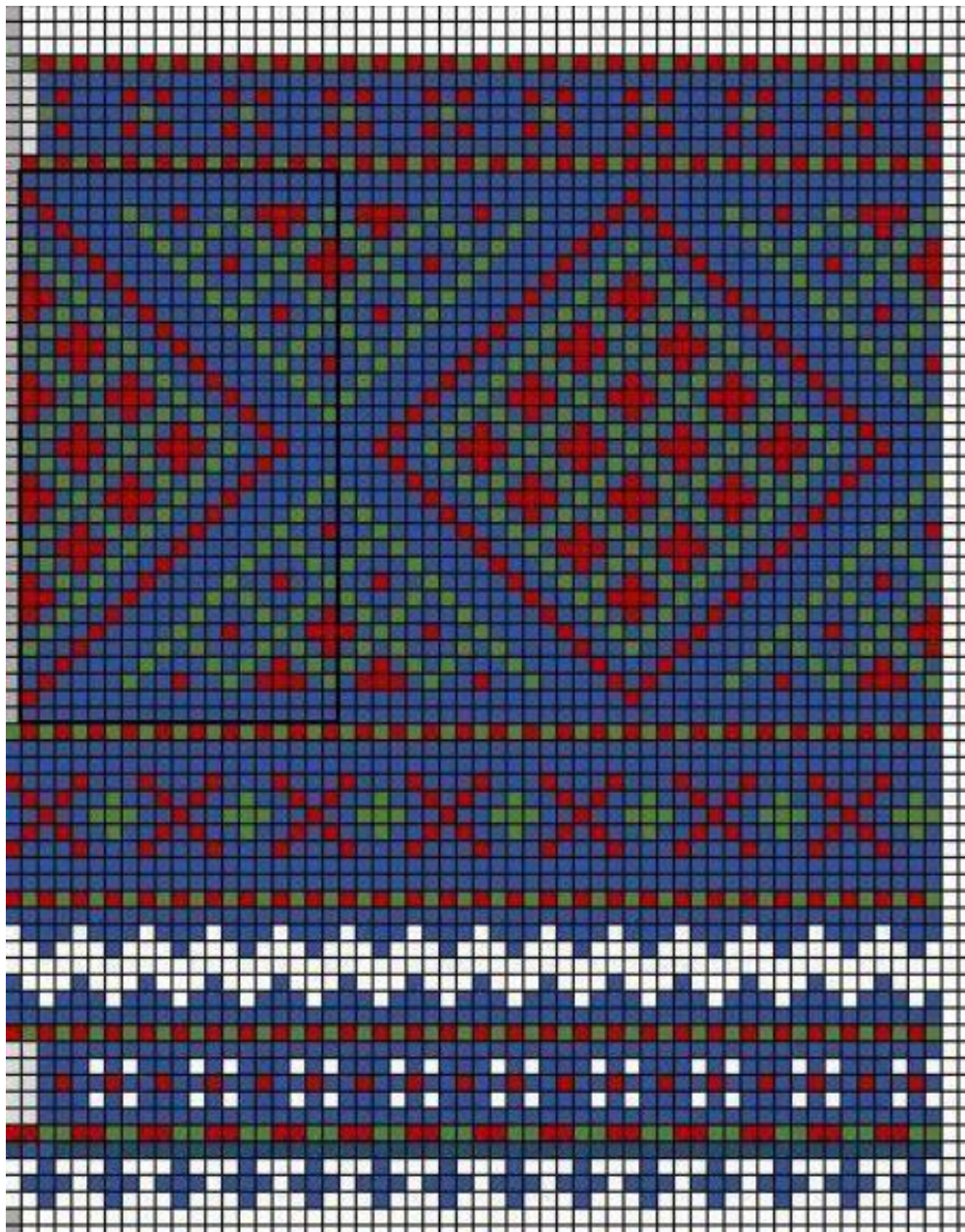
Mina olen nüüd 88 aastane. Mina olen sünd. 1883. Minu ema o.s. 1850 tema ema umbes 1805. Tema nimi oli Epp Tamm.

Lisa 2. Muster

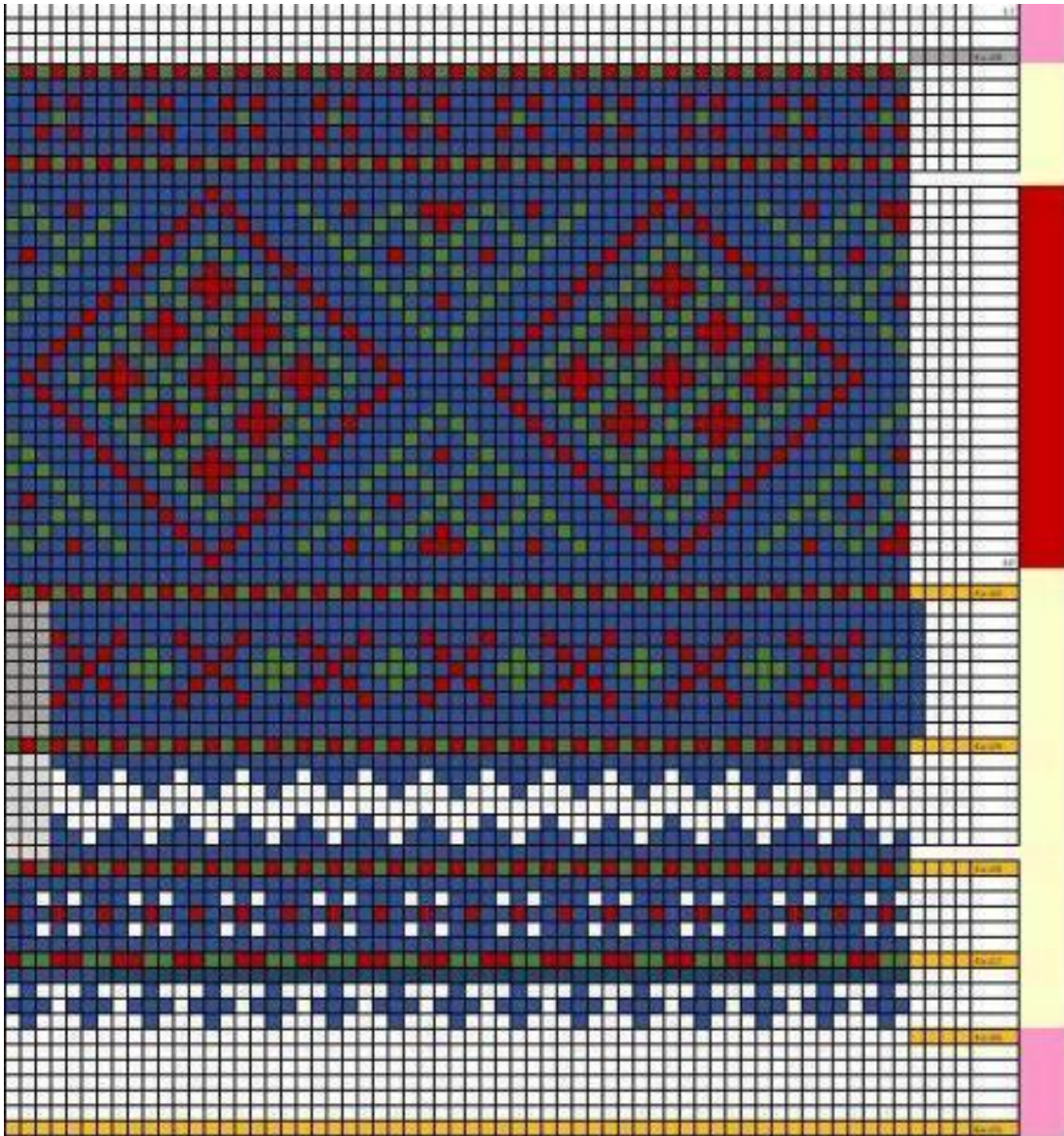

Joonis L12. Digiteeritud originaalmuster programmiga Excel

Joonis L2. Ühekordse vähendusega digiteeritud muster

Joonis L3. Kahekordse vähendusega ehk lõplik digiteeritud muster. Tumekollasel real on kirjas silmuste juurde kasvatused, hallil real on toodud kahanduste algus. Parem pool veerus on toodud varraste vahetused ehk töö ühevärviline osa on kootud roosade varrastega suurusega 2,0, kahevärviline osa on kootud kollaste varrastega 2,25 ja kolmevärviline osa on kootud punaste varrastega 2,5 (KnitPro vardad Zing)

Lisa 3. Valmis kottisukkade-ainelised sukad

Valmiskootud ja viimistletud sukad (autori foto)

Valmis sukad jalas (foto: Anu Meriste)